

*Діана ШТИКА*  
*студентка Західноукраїнського*  
*національного університету*

## **РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ НАСЕЛЕННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОБЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

У сучасних умовах глобалізації та інтенсивного розвитку міжнародних економічних відносин проблема екологічної безпеки набуває комплексного та багатовимірного характеру. Зростання обсягів світового виробництва, розширення міжнародної торгівлі, розвиток транснаціональних корпорацій та глобальних ланцюгів доданої вартості супроводжуються значним антропогенним навантаженням на навколишнє середовище. Це проявляється у погіршенні якості повітря і води, виснаженні природних ресурсів, деградації екосистем та зростанні екологічних ризиків. У таких умовах забезпечення екологічної безпеки стає не лише завданням окремих держав, а глобальною проблемою, вирішення якої значною мірою залежить від рівня екологічної свідомості населення [5].

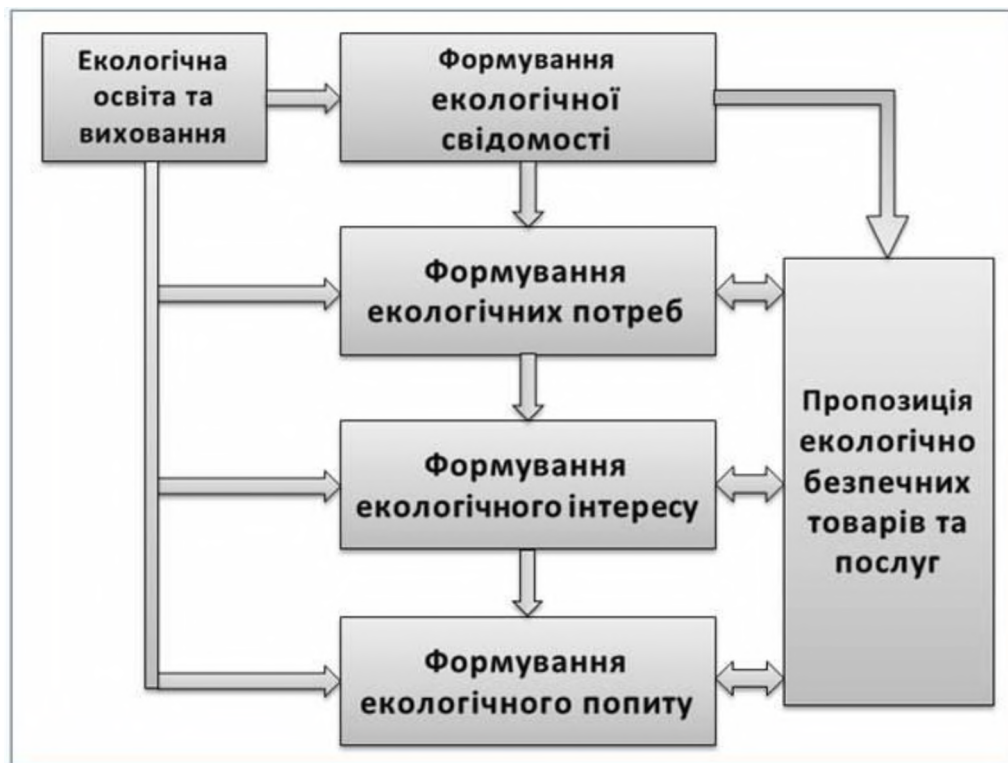
Екологічна свідомість населення виступає важливим елементом суспільної свідомості, що відображає систему знань, уявлень, переконань і цінностей, пов'язаних із взаємодією людини та природи. Вона визначає не лише теоретичне розуміння екологічних процесів, але й практичну поведінку людей у сфері природокористування [2].

Одним із ключових аспектів екологічної свідомості є усвідомлення взаємозалежності між економічною діяльністю та станом навколишнього середовища. Сучасна економіка характеризується високим рівнем інтеграції, тому екологічні проблеми, що виникають у одній країні, можуть мати наслідки для інших держав. Наприклад, забруднення атмосфери, зміна клімату чи виснаження природних ресурсів мають транснаціональний характер. У цьому контексті екологічна свідомість населення сприяє формуванню відповідального ставлення до споживання та виробництва, що є важливим для зниження глобальних екологічних ризиків [5].

Важливим є те, що екологічна свідомість не існує ізольовано, а має чіткий механізм переходу від знань до практичних дій. Спочатку через освіту та виховання людина отримує уявлення про екологічні проблеми, далі у неї формуються екологічні потреби, тобто усвідомлення необхідності жити, працювати й споживати так, щоб не шкодити природі. Згодом на основі цих потреб виникає екологічний інтерес, який спонукає людину звертати увагу на безпечні для довкілля товари, технології та послуги. Наступним етапом стає екологічний попит, який уже безпосередньо впливає на ринок, змушуючи виробників розширювати пропозицію екологічно безпечних товарів і послуг.

Саме так відбувається практичний зв'язок між свідомістю населення та економічними процесами.

Цю логіку добре відображає схема взаємозв'язку екологічної свідомості, екологічних потреб, інтересів та екологічного попиту.



**Рис. 1. Схема взаємозв'язку екологічної свідомості, екологічних потреб, інтересів та екологічного попиту.**

Вона показує, що екологічна освіта та виховання є початковою основою цього процесу, оскільки без належного рівня знань і ціннісних орієнтирів неможливо сформувати стійку екологічну поведінку. Далі формується екологічна свідомість, яка переходить у потреби, інтереси та попит, а це, у свою чергу, стимулює пропозицію екологічно безпечних товарів та послуг [4].

Екологічна свідомість безпосередньо впливає на поведінку споживачів, що є важливим фактором функціонування ринкової економіки. Зростання рівня екологічної свідомості призводить до зміни споживчих переваг, зокрема до збільшення попиту на екологічно чисту продукцію, енергоефективні технології та товари з мінімальним впливом на довкілля. У свою чергу, це стимулює виробників адаптувати свою діяльність до нових вимог ринку, впроваджувати інновації та підвищувати екологічність виробництва. Таким чином, екологічна свідомість виступає рушійною силою розвитку “зеленої економіки”[1].

З економічної точки зору, екологічна свідомість населення сприяє зменшенню негативних зовнішніх ефектів, пов'язаних із виробництвом і споживанням. Усвідомлення екологічних наслідків своєї діяльності спонукає людей до більш відповідальної поведінки, що знижує рівень забруднення та

сприяє більш ефективному використанню ресурсів. Це, у свою чергу, зменшує витрати суспільства на ліквідацію наслідків екологічних проблем і підвищує ефективність економічної системи. Водночас низький рівень екологічної свідомості населення створює серйозні загрози для екологічної безпеки. Надмірне споживання, нераціональне використання ресурсів, нехтування екологічними нормами та стандартами призводять до погіршення стану довкілля. Це негативно впливає не лише на екологічну ситуацію, але й на економічний розвиток, оскільки потребує значних витрат на відновлення природних ресурсів і ліквідацію наслідків екологічних катастроф [3].

Екологічна свідомість населення є важливим чинником ефективної реалізації державної екологічної політики. Законодавчі норми та регулюючі механізми можуть бути дієвими лише за умови їх підтримки з боку суспільства. Свідомі громадяни дотримуються екологічних вимог, підтримують екологічні ініціативи та беруть участь у громадському контролі. У міжнародному контексті це також сприяє виконанню міжнародних екологічних угод та зобов'язань [5].

Особливе значення має взаємодія екологічної свідомості з соціальними інститутами. Засоби масової інформації, громадські організації, освітні установи та державні структури відіграють важливу роль у формуванні екологічних цінностей та поширенні екологічних знань. Саме через ці інститути відбувається формування екологічної культури, яка визначає поведінку населення у довгостроковій перспективі. Екологічна культура, у свою чергу, є невід'ємною складовою сталого розвитку. Вона передбачає формування системи цінностей і норм, спрямованих на збереження довкілля та раціональне використання природних ресурсів. Високий рівень екологічної культури є показником зрілості суспільства та його готовності до впровадження екологічно орієнтованих моделей розвитку [2].

Важливим проявом екологічної свідомості є активна участь населення у природоохоронній діяльності. Це може включати участь у екологічних акціях, волонтерських проєктах, громадських ініціативах, спрямованих на покращення стану довкілля. Така діяльність сприяє не лише вирішенню конкретних екологічних проблем, але й формуванню відповідального ставлення до природи у широких верств населення.

У сучасних умовах особливого значення набуває інтеграція екологічної свідомості у всі сфери економічної діяльності. Це передбачає врахування екологічних факторів при прийнятті управлінських рішень, розвитку виробництва та формуванні економічної політики. Такий підхід сприяє забезпеченню балансу між економічним розвитком і збереженням довкілля, що є основою сталого розвитку. Крім того, екологічна свідомість є важливим чинником міжнародного співробітництва у сфері охорони довкілля. Усвідомлення глобального характеру екологічних проблем сприяє розвитку

партнерства між країнами, обміну досвідом і впровадженню міжнародних стандартів. Це дозволяє більш ефективно вирішувати екологічні проблеми та забезпечувати екологічну безпеку на глобальному рівні [5].

Отже, екологічна свідомість населення є ключовим фактором забезпечення екологічної безпеки суспільства в умовах глобалізації. Вона впливає на економічну поведінку, сприяє розвитку “зеленої економіки”, забезпечує ефективність екологічної політики та формує основу для сталого розвитку. Підвищення рівня екологічної свідомості є необхідною умовою гармонійного розвитку як національної, так і світової економіки та збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

### Список використаних джерел:

1. *Екологічна свідомість та її чинники формування : електронний ресурс.* URL: <https://enpuir.udu.edu.ua/bitstreams/7b9b385d-7eb8-4d33-8bd6-9a4820b6dde5/download> (дата звернення: 22.04.2026).
2. *Екологічна свідомість як засіб формування ціннісних і світоглядних орієнтацій здобувачів освіти : електронний ресурс.* URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/download/573/534/> (дата звернення: 22.04.2026).
3. *Економіка природокористування : електронний ресурс.* URL: <https://studfile.net/preview/7389632/page:2/> (дата звернення: 22.04.2026).
4. *Схема взаємозв'язку екологічної свідомості, екологічних потреб, інтересів та екологічного попиту // Ефективна економіка.* URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2278> (дата звернення: 22.04.2026).
5. *Школнік Е., Іголкін С. Фактори впливу на екологічну свідомість громадян: огляд зарубіжної літератури // Public Administration and Regional Development.* 2020. № 7. С. 270–285. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/176/144> (дата звернення: 22.04.2026).